

LANDWIRTSCHAFTS-KALENDER (1833) JAKO OBRAZ INTELEKTUÁLNÍCH A PRIVÁTNÍCH ZÁJMŮ: PŘÍKLAD Z ČESKÉHO SLEZSKA¹

Zdeněk Kravar – Pavel Šopák

V knihovně Slezského zemského muzea se dochoval exemplář dvacátého ročníku hospodářského kalendáře *Landwirthschafts-Kalender*, který pro své členy vydávala Moravskoslezská společnost pro povznesení orby v Brně.² Do muzejní knihovny se dostal s transfery knižních fondů z celého českého Slezska, jež probíhaly v letech těsně po druhé světové válce v souvislosti s konfiskacemi německého majetku. Označení *Kalender* nesla v soudobé střední Evropě řada publikací zaměřených na hospodářskou sféru;³ měly obdobnou strukturu, totiž kalendárium na každý měsíc, u jednotlivých dnů uvedena jména podle katolického, protestantského a židovského (sic!) kalendáře, dále údaje o východu a západu slunce a údaje o fázích měsíce. Integrální součástí tvořily stručné naučné texty věnované praktickým otázkám zemědělské činnosti.⁴ Prezentovaný exemplář by nebyl sám o sobě ničím zajímavým, až na to, že vždy sudá stránka ke každému měsíci, kterou vydavatel ponechal prázdnou, aby si uživatel kalendáře mohl psát poznámky, je doplněna stručnými záznamy provedenými neznámou rukou. A tak, jak je tomu i v současnosti, můžeme tyto poznámky chápat jako kroniku, obsahově sice velmi úspornou, avšak cennou pro svou bezprostřednost. Analyzovat tento pramen je zajímavé ze dvou důvodů: jednak z metodického hlediska, jak identifikovat majitele, jednak – a to zejména – z pohledu jeho intelektuálních a privátních zájmů, jež se glosami odhalují.

¹ Předložená studie vznikla za finanční podpory Ministerstva kultury v rámci institucionálního financování na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace Slezské zemské muzeum (DKRVO MK000100595), interní grantový projekt SZM č. IGS201601/2016.

² *Landwirthschafts-Kalender auf das Jahr...*, 20, 1833. Vydavatel Gesellschaft der Natur- und Landeskunde k. k. mährisch-schlesischen Gesellschaft zur Beförderung des Ackerbaues v Brně, Slezské zemské muzeum, knihovna, sign. S2158/33.

³ Např. *Landwirthschafts-Kalender; oder Handbuch für den practischen Oeconomen* (Karlsruhe – Freiburg), 1, 1844.

⁴ Seznam uvádí D'ELVERT, Christian: *Geschichte der k. k. mährisch-schlesischen Gesellschaft zur Beförderung des Ackerbaues, der Natur- und Landeskunde* (dále jen *Geschichte*). Brünn 1870, s. 122–126.

Nejprve odpověď na první otázku, kdo byl majitelem kalendáře. Lze vyloučit představitele šlechty a duchovenstva, protože záznamy jsou příliš civilní a týkají se osob, které s uzavřenými světy tradičních elit očividně neměly nic společného. Lze vyloučit běžné vrchnostenské úředníky, kteří sice měli povinnost být imatrikulováni u brněnské hospodářské společnosti, a tak se jim kalendář dostával do ruky, avšak znalosti, jež majitel v glosách projevuje, neodpovídají běžným znalostem úřednictva, jakkoliv bychom v této sociální vrstvě našli osobnosti nadšené pro přírodní vědy. Dále lze mít za prokázané, že majitel kalendáře měl určité vazby k Opavsku, tj. publikace se do opavské knihovny nedostala z jiného regionu. To proto, že u data 19. února 1833 čteme poznámku o úmrtí choti krajského fyzika Valentina Lamineta von Arztheim (1769/1772–1837), životními osudy spjatého s Opavou. Omezme se tedy na teritorium Opavského kraje, tj. na západní část Rakouského Slezska sahající od řeky Odry na východě po Jesenicko a Javornicko na západě. Pomineme-li některé výjimečné osobnosti spjaté s Vídní nebo německými městy, záznamy uvádějí jména osob, jež nenalezneme v soudobých celorakouských biografických slovnících, v seznamech členů brněnské společnosti, ve Schematismu pro Moravu a Slezsko pro rok 1833, ani v dalších statistických pomůckách pro sledované období a region. Co se týče úmrtí osob, nezaznamenala je ani *Troppauer Zeitung* – jediné periodikum v kraji. Z dochovaných písemných pramenů se v regionu vynořuje jméno Josefa Maule-
ra, městského ranhojiče v Krnově.⁵ Zápis v kalendáři připomíná, že „Mauler učinil ten hloupý žert, že se oženil“. Už z formulace lze uvažovat, že autor glosy musel dotyčného dobře znát a že šlo o osobu jedné, resp. mladší generace. A jelikož se onoho 13. května 1833 opravdu odbyla ve farním kostele svatého Martina v Krnově svatba městského ranhojiče (*Wundarzt*) Josefa Maulera,⁶ lze snadno ověřit hypotézu, že i ostatní jmenované osoby mají přímo vztah ke Krnovu. A zápisy z krnovské úmrtní matriky to potvrzují. Hledáme-li tedy mezi obyvateli Krnova k roku 1833 osobu, jež se mohla vykázat členstvím v brněnské společnosti, nacházíme jedinou: Johanna Nepomuka Florianu Spatziera – a srovnání rukopisu poznámek s písemnostmi ze Spatzierovy pozůstalosti tuto hypotézu plně podporuje.

Spatzier⁷ (1806–1883) představuje v předbřeznové společnosti Rakouského Slezska výjimečného intelektuála, který se mohl vykázat absolutoriem

⁵ SOKa Bruntál, Archiv města Krnov, dodatky, kart. 30, inv. č. 176.

⁶ Zemský archiv (dále jen ZA) v Opavě, Sbirka matrik, matrika oddací Krnov, sign. Kr–I–23, fol. 154.

⁷ D'ELVERT, Christian: *Zur Geschichte der Pflege der Naturwissenschaften in Mähren und Schlesien*. Brünn 1868, s. 187, 195 a 276, k publikační činnosti s. 298.

videňské univerzity. Profiloval se v oblasti farmacie, když v roce 1826 obdržel titul magistra, s čímž souvisí zájmy o chemii, stejně jako o botaniku nebo mineralogii. Začínal jako provizor v lékárně U černého orla v rodném Krnově. Intenzivně se zajímal o přírodu Opavska a dovedl ji reflektovat nejen jako povrchní pozorovatel, nýbrž s oporou v odborných znalostech, což se promítlo do jeho vlastních textů. Začínal agronomií, jako dosvědčuje spis o krmivu, kterým se přihlásil do soutěže brněnské Společnosti vypsané roku 1829 na téma, které z pícnin jsou s ohledem na podmínky jejich pěstování vhodné pro moravské a slezské poměry. Obdržel zlatou medaili a spis vyšel knižně.⁸ Věnoval se botanizování, sbíral minerály a podporoval mimo jiné opavské Gymnazijní muzeum. Jeho botanické nebo mineralogické znalosti byly na svou dobu nadstandardní – ne ovšem v úzkém okruhu amatérských přírodovědců, pro něž byla znalost latinských názvů samozřejmostí. A glosy v *Kalendáři* tomu napovídají, aniž by přitom pisatel rezignoval na emocionální stránku věci, na prožitek setkání s motýlem či květinou. Spojení naukového a emocionálního je určujícím atributem soudobé naturfilozofie, která mezi slezskými přírodovědci našla řadu sympatizantů. A současně jednota prožitku a poznání – a to nejen přírody, ale i historie, k níž se Spatzierův zájem obracel stále častěji a v jejímž kontextu bývá také připomínán – je atributem soudobého *biedermeieru*.

Kalendář připomíná důležité autority, jednak z akademické sféry, jednak činné v oblasti zemědělské osvěty. Do prvé skupiny náleží Kurt Sprengel a Johann Georg Plenker, osobnosti, které jistě poznal za svých studií ve Vídni. Skupinu druhou reprezentuje redaktor Kesselring (zemřel 15. března 1833) činný v durynském Hildburghausenu. Nevelké město s přibližně čtyřmi tisícovkami obyvatel proslulo daleko za hranicemi jako sídlo Kesselringova vydavatelství odborné literatury. Nadto jeho majitel působil coby redaktor místního *Dorfzeitung* (vycházel od roku 1817). Dědicové vydavatelství podnikání rozšířili, vydávali *Allgemeines Gewerbeblatt* (od 1836) a literaturu o přírodovědě, zemědělství a moderních technologiích.⁹ Odbornou produkci z tohoto nakladatelství zaznamenáváme až do poloviny 20. století. A právě z německých zemí se šířil do Rakouského Slezska ekonomický progres, nové trendy v agronomii, nové druhy polních rostlin a náměty k intenzifikaci zemědělské produkce.

⁸ SPATZIER, Johann: *Mittheilungen über den Futterbau I. Die nützlichen Futterbau*. Brünn 1831; D'ELVERT, Ch.: *Geschichte*, s. 254.

⁹ WEBER, Friedrich Benedict: *Handbuch der ökonomischen Literatur oder Systematische Anleitung zur Kenntnis der deutschen ökonomischen Schriften*. Grimma 1842, *passim*.

Opomenuty nejsou ani regionální autority, vedle vzpomenuťého Valenti-na Lamineta von Arztheim Ferdinand Blumenwitz (1760–1833), jehož připomenul v souvislosti se zájmem o kultivaci krajiny okolo Krnova exponent regionálního přírodovědného výzkumu starší generace, kněz Kajetan Rudolf Koschatzky (1789–1824).¹⁰ Koschatzky, rodák ze Svobodných Heřmanic nedaleko Bruntálu, studoval na opavském gymnáziu a poté teologii v Olomouci. Začínal jako kaplan v Krnově (do 1822) a poté působil jako vychovatel v rodině hraběte Josefa Sedlnického z Choltic na zámku ve Štemplovci. O jeho znalostech svědčí i účast v konkursu na místo profesora přírodních věd na olomoucké teologii (1819), jakkoliv neúspěšná. Koschatzky, mj. člen brněnské Společnosti, udržoval řadu kontaktů s přírodovědci mimo region. A je bezesporu zaznamenán hodnou skutečností, že Spatzier získal do své sbírky písemných památek Koschatzkého vlastnoručně psaný životopis a poezii inspirovanou květinami – obligátní produkt naturfilozofických zájmů.¹¹ Jeho nekrolog obsahuje soupis knih, které svědčí o názorovém příklonu k to-muto myšlenkovému směru (např. díla Lorenze Okena), jakož svědectví o je-jich odkazu knihovně opavského Gymnazijního muzea. Kajetán Koschatzky obdobně jako další přírodovědec jeho generace, penzionovaný hejtman Franz Mückusch von Buchberg byli fascinováni rodící se vulkanologií a na jesenic-ké kopce pohlíželi pátravým zrakem výzkumníků, snažících se prokázat či vyvrátit jejich vulkanický původ. Tak například zjistili, že Cvilín nad Krno-vem není vulkanického původu a naproti tomu doslova fascinováni byli Vel-kým Roudným, jež Mückusch jako první označil za vyhaslou sopku. Terénní výzkum v oblasti Roudného následně provedl těšínský a později brněnský badatel a muzejník Albin Heinrich (1785–1864),¹² který nalezl další výskyt čediče u Břidličné, a slezský topograf, profesor opavského gymnázia Faustin Ens (1782–1858) připomněl čediči podobnou lávu z Uhlířského vrchu. Ba-zický výlev čediče nedaleko Otice u Opavy, dodnes lidově zvaný Sopka, zaujal v té době dokonce vyhlášeného pruského specialistu na oblast důlní činnosti, nositele čestného doktorátu na berlínské univerzitě Carla von Oeynhauser

¹⁰ KOSCHATZKY, Kajetan Rudolf: *Über die lebendigen Straßen des Herrn Ferdinand Blumenwitz, fürstlich Liechtensteinischen Kammerburggrafen zu Jägerndorf*. Erneuerte Vaterländische Blätter des Österreichischen Kaiserstaates, č. 30, 14. 4. 1819, s. 120; č. 31, 17. 4. 1819, s. 122–124.

¹¹ KRAVAR, Zdeněk: *Kajetan Koschatzky*. In: Biografický slovník Slezska a severní Moravy – Supplementum 1. Ostrava 2011, s. 53.

¹² ŠOPÁK, Pavel: *Muzea a památky, věda a technologie v první a druhé třetině 19. století na Moravě a ve Slezsku: Albin Heinrich (1785–1864)*. Časopis Slezského zemského muzea, série B, 64, 2015, s. 285–296.

(1795–1865).¹³ A právě v tomto kontextu se ocitá Spatzierova glosa z *Kalendáře*, upomínající na zničení starořímských měst v okolí Vesuvu v roce 79 po Kr., jež zjevně nevypovídá o ničem jiném, než o neustálém přemýšlení o této problematice. Shrnuto, pro Koschatzkého i Spatzierovu generaci byla fascinující skutečnost, že geomorfologie slezského regionu není dílem sedimentace, jak hlásala starší nauka neptunismu, nýbrž že na tvárnosti Slezska se rovněž podílela vulkanická činnost. Tyto názory pronikly i do mladších prací, jež jsou více soustředěny na kulturně historickou problematiku, jakou je brožura věnovaná Cvilínu nad Krnovem.¹⁴

Atraktivní oblastí badatelského zájmu byla pro slezské přírodovědce botanika. Druhové bohatství jesenické flóry determinované odlišnými hydrologickými, pedologickými a specifickými klimatickými poměry různých částí Nížkého a Hrubého Jeseníku nesmírně přitahovalo Franze Mückusche, Kajetána Koschatzkého i Johanna Spatziera. Lékárník Spatzier si nepochybně více uvědomoval medicínský potenciál rostlin. To může být případ řídké zastoupeného pupkovce (*Omphalodes*), který Mückusch identifikoval u Pusté Polomi a Osoblahy.¹⁵ Spatzier svému exempláři dal druhový přívlastek *nigra*, jenž se ovšem neužíval,¹⁶ a tu lze uvažovat, že jej rostlina mohla zaujmout jako posel jara i ryze prakticky, v souvislosti s čeledí brutnákovitých, k níž náleží, z níž se rekrutuje řada v té době běžně užívaných léčivků. U Spatzierovy glosy věnované sněžence (*Galanthus*) můžeme upozornit na jiný význam pozorování přírody: jestliže Rohrer – Mayerova příručka uvádí, že sněženka se vyskytuje po celé Moravě, častá je v Těšínském kraji a z Opavského kraje připomíná Cvilín u Krnova,¹⁷ lze snadno uhádnout, odkud tato topograficky zpřesněná informace pochází. Je nepochybné, že pozorování rostlin a referování o jejich výskytu vytvořilo v první třetině 19. století metodický základ střeoevropské botaniky a že Spatzier v tomto dění nezůstával stranou.

Ze zoologických oborů se do popředí zájmů přírodovědců druhé čtvrtiny 19. století dostávala entomologie, a to bezesporu pro nesmírné druhové bohatství a rozmanitost této živočišné třídy tvořící naprostou většinu živých forem na Zemi. A přirozeně jsou to motýli, konkrétně fascinující lišaj smr-

¹³ BARTH, Vojtěch: *Problém vzniku čediče v moravské geologii na začátku 19. století*. Zprávy Vlastivědného ústavu v Olomouci, č. 195, (Olomouc) 1978, s. 26–32.

¹⁴ SPATZIER, Johann: *Beiträge für die alte Geschichte des Bergburges, der Umgebung der Stadt Jägerndorf*. Jägerndorf 1880, o Mückuschovi a Koschatzkém viz s. 17.

¹⁵ ROHRER, Rudolf – MAYER, August: *Vorarbeiten zu einer Flora des Mährischen Gouvernements oder systematisches Verzeichnis allen in Mähren und in dem k. k. österreichische Antheile Schlesiens entdeckten phaenerogamen Pflanzen*. Brünn 1835, s. 42.

¹⁶ Za tuto informaci jsme povinováni díky botaniku Slezského zemského muzea Lukáši Číhalovi.

¹⁷ ROHRER, R. – MAYER, A.: c. d., s. 74.

tihlav, jenž Spatzierovi neunikl. Naproti tomu obratlovci, zvláště savci, zaujímali v té době minoritní postavení. Spatzier se k soupisu obratlovců dostal až mnohem později, už jako člen německého přírodovědného spolku Lotos v Praze, když referoval o jejich výskytu v západní části Slezska.¹⁸ V *Kalendáři* zaznamenal ovšem jeden druh, jehož – podobně jako lišaje smrtihlava – vyznačuje ona dobově romantická ambivalence mezi dnem a nocí, životem a smrtí, mezi odporem či strachem a mezi fascinací, kvality, jež zhodnotila soudobá literatura: netopýra ušatého. Nepochybně během roku viděl mnoho jiných druhů živočichů, avšak záznam do kalendáře si vysloužili právě jen tyto dva. Je tedy možno glosy vnímat v určitém mentálním horizontu, rozhodně v odlišném, než který bude vyznačovat protagonisty odemocionalizované pozitivistické přírodovědy druhé poloviny 19. století.

V *Kalendáři* se neodráží jen Spatzierovy intelektuální zájmy, ale i každodennost provinčního Krnova. Jsou to spoluobčané, s nimiž se potkával na krnovských ulicích, představitelé protoobčanské společnosti, kterou spojoval zájem o osobní profit s formami trávení volného času v rodící se spolkové činnosti – například Josef Grasemann, bezesporu syn Josefa Grasemanna, jenž je zmíněn v *Kalendáři*, figuruje při založení pěveckého spolku v Krnově v roce 1846¹⁹ – stejně jako představitelé komunální správy rozvíjející se vně dožívající stavovské administrativy. Jmenování jsou oba krnovští lékaři – městský lékař Josef Mauler a lékař v knížecích službách Johann Schauer²⁰ – ovšem povšimněme si, že vždy výlučně ve zcela privátních situacích.

Landwirthschafts-Kalender z roku 1833 ze sbírek Slezského zemského muzea tedy vypovídá o privátním světě majitele, jenž se zajímá o své okolí i o autority, které jej intelektuálně formovaly a jejichž příkladem provinční Krnov značně přesahoval. Pojem *biedermeier* Spatzierovými glosami získává jakkoliv konfušní, přesto vnitřně hodnotově homogenní charakter, k němuž náleží rozkvetlá sněženka, přírodní úkaz a šťastná i tragická událost v blízkém okolí. A dosvědčuje zásadu, jež bude platit nadále po celé 19. století a ovlivní i století následující: že i na periférii lze uskutečňovat intelektuální dobrodružství a současně nezapomínat, že je člověk dílem celku, konkrétní občanské komunity.

¹⁸ SPATZIER, Johann: *Kleine Mittheilungen aus der schlesischen Fauna*. Lotos, 9, 1859, s. 36–39. Jeho zprávy mají historický význam, např. autor připomíná, že krysa (*Mus rattus* L.) se ve Slezsku neobjevila více než třicet let.

¹⁹ LYKO, Petr: *Mužský pěvecký spolek a Ženský sbor v Krnově a jeho vliv na formování hudební kultury města*. In: *Acta Universitatis Palackianae Olomouensis, facultas philosophica, philosophia – aesthetica* 45. Olomouc 2015, s. 78.

²⁰ Přesněji bychom měli hovořit o chirurzech (Wundartz, tj. ranhojič) ve významu toho slova do poloviny 19. století.

Edice

ÚNOR

Den 3ten F[e]br[uar] Verspertilio auritus²¹ besucht mein Fenster bei einer Temperatur, von 0,2 Réaumur.²²

Den 11ten. [Februar] Die Sonne gaugt einige Augenblicke durch mein Fenster.

Den 19ten die Fr[au] von Laminet gestorben. 2 Uhr früh.²³

BŘEZEN

Antiaris toxicaria, Upasbaum auf Java.²⁴ 47, 394²⁵

Den 5ten Med. Doct. Plenker in Wien gestorben.²⁶

Den 16ten Galanthus nivalis blühet.²⁷

Den 20ten Der Rector Quessel gestorben.²⁸

Den 22ten Die Fr[au] Czizeck gestorben.²⁹

Den 25ten Hz. [Herba] Omphalodes nigra.

Den 15ten März, starb zu Halle der berühmte Botaniker und Professor, Dr. Sprengel, auch Direktor des bot[anischen] Gartens[.] Er wurde den 3ten August 1766 zu Bladekow bei Reklam geboren, wollte den geistlichen Stand

²¹ Netopýr ušatý.

²² Jde o 0,25 stupně Celsia.

²³ Valentin Laminet von Arztheim, k. k. Kreisphysikus seine Gemahlin Josepha verst. und begraben, 51 J.a., zánět pohrudnice (Brustwassersucht), Troppau Nr. 403, ZA v Opavě, Sbirka matrik, sign. OP-II-21, fol. 592, 19./21. 2.1833; Troppauer Zeitung, č. 17, 1. března 1833, s. 208.

²⁴ Ančar jedovatý neboli strom upasový. Strom z čeledi morušovitých, který je domovinou na Jávě. Zde se z latexu tohoto stromu připravuje proslulý šípový jed (*upas radja*, *upas tieuté tjetje*). Alexandr Sergejevič Puškin (1799–1837) napsal v roce 1828 báseň Ančar, v níž líčí upasový strom jako místo, kolem něhož nepobývá žádný živý tvor. Např. z referencí *Die Feigenbäume Aegypten*, Wochenschrift des Vereines zur Beförderung des Gartenbaues in den Königlich Preussischen Staaten für Gärtnerei und Pflanzenkunde, 15, 1872, s. 141–142.

²⁵ Tyto číselné údaje vepsané do rohu stránky k měsícům březnu a říjnu patrně odkazují k určitým finančním transakcím.

²⁶ Johann Georg Plenker (1753–1833), zástupce ředitele medicínských, chirurgických a zvěrolékařských studií na vídeňské univerzitě a bývalý děkan filozoficko-medicínské fakulty. Medicinisch-chirurgische Zeitung, 30, 1834, s. 122.

²⁷ Sněženka podsněžník.

²⁸ ZA v Opavě, Sbirka matrik, sign. Kr-I-31, fol. 90, dům č. 58 Krnov-město, Joseph Questel, Stadt Rector, 79 let, příčina smrti sešlost věkem.

²⁹ ZA v Opavě, Sbirka matrik, sign. Kr-I-31, fol. 91, dům č. 253 Krnov-město, Theresia Czizek, vdova po Franzu Czischovi (!), *Rentmeister*, 59 let, příčina smrti sešlost věkem (*Entkräftung*).

wählen, studierte aber dann Medizin an der Universität zu Halle. An derselben Schule hat er 44 Jahre tätig geweilt.³⁰
Am derselben Tage starb zu Hildburghausen der Redacteur der Dorfzeitung Kesselring.

DUBEN

KVĚTEN

Den 13ten Mauler macht den dummen Streich und heyraethet.³¹

Den 14ten. die Marie feyert ihren Ehrentag.³²

Den 20ten. Mihailovich maschierete nach Brünn.³³

ČERVEN

Den 5ten Juny, der Kammerburggraf Blumenwitz gestorben.³⁴

Den 7ten die Marie nach Wien.

Den 17ten Schauers Sohn stürzte aus dem Fenster und erschlug sich.³⁵

ČERVENEC

Den 2ten Johann Lauffer heyraethet.

³⁰ Kurt Sprengel (3. srpna 1766 Boldekov bei Anklam (Přední Pomořany) – 15. března 1833 (Halle nad Sálou), německý botanik a lékař.

³¹ ZA v Opavě, Sbírka matrik, sign. Kr–I–23, fol. 154, Josef Mauler, *Wundarzt*.

³² ZA v Opavě, Sbírka matrik, sign. Kr–I–23, fol. 154, manžel Isidor Hein (30 let), *Beamter bei der Senatsabteilung zur Untersuchung schwerer Polizeyübertretungen des Wiener löbl. Magistrats*, syn zemřelého Antona Heina z Plště; nevěsta Marie, 24 let, dcera zemřelého lékárníka Johanna Spatziera, Krnov č. 235.

³³ Může jít o nadsázku, nikoliv o skutečnost, že jmenovaný byl vojákem přidělený k brněnské posádce. Mohlo jít o Andrease Michalovitse (!), geometra, který byl činný u c. k. Moravskoslezského katastru (*k. k. Mährisch-schlesische Katastral-Vermessung*), viz Schematismus des Markgraffthums Mähren und Herzogthum Schlesien für das Jahr 1835, s. 34. Ve schematismu pro rok 1833 se jméno neobjevuje, což by odpovídalo vskutku příchodu dotyčného do Brna v čase, jenž zaznamenal Spatzier.

³⁴ ZA v Opavě, Sbírka matrik, matrika úmrtí Krnov, sign. Kr–I–31, fol. 96, Krnov-město č. 253, Ferdinand Blumenwitz, fürst[licher] Rathu und Kammerburggraf, 64 let, příčina smrti *Schlagfluß*.

³⁵ ZA v Opavě, Sbírka matrik, matrika úmrtí Krnov, sign. Kr–I–31, fol. 97, Krnov-město č. 207, Johann des Johann Schauer fürstl[icher] Wundarzte Sohn, 15 let, příčina smrti in Folge der Hirnschütterung durch einen Fall.

SRPEN

Den 23ten. August 79 nach Christi Geburt, sind die drei Städte: Herkulaneum, Pompeji, und Stabion von Lavaström des Vesuvs, verschüttet worden.

ZÁŘÍ

Den 5ten Rath Weiser starb.³⁶

ŘÍJEN

1,14735

16ten. 10-12-21-27. Brünn. – Nr. 39 Uhr. – 57. Pfeife.

Anton, bis letztem Okt[o]b[e]r, die Zulage erhalten / 23.10.1833 /jetzt aus letztem Januar 183[3].

LISTOPAD

Nr. 16 – Uhr. 20ten Nov[ember].

Den 18ten und 19ten Sphinx atropos variab.[ilis]³⁷

PROSINEC

Nacht 18 auf 19ten. Dez[em]b[e]r Sturmwind.

Den 20ten. Grasemann stirbt.³⁸

RESUMÉ

LANDWIRTSCHAFTS-KALENDER (1833) JAKO OBRAZ INTELEKTUÁLNÍCH A PRIVÁTNÍCH ZÁJMŮ: PŘÍKLAD Z ČESKÉHO SLEZSKA

Příspěvek identifikuje přípisky obsažené v zemědělském kalendáři vydaném Moravskoslezskou společností pro povznesení orby v Brně. Na základě řady indicií autoři dospívají k zjištění, že majitelem kalendáře a autorem glos byl Johann Nepomuk Florian Spatzier, působící v Krnově, představitel přírodovědy a historie v době od třicátých do osmdesátých let 19. století, jeden ze zakladatelů historické vlastivědy v českém Slezsku. Glosy jsou přepsány

³⁶ ZA v Opavě, Sběrka matrik, matrika úmrtí Krnov, sign. Kr-I-31, fol. 102, Krnov-město č. 124, Ignaz Weiser, magistrátní rada, 65 let, příčina smrti sešlost věkem (*Entkräftung*).

³⁷ Dnes Acherontia atropos, Lišaj smrtihlav.

³⁸ ZA v Opavě, Sběrka matrik, matrika úmrtí Krnov, sign. Kr-I-31, fol. 109, Krnov-město č. 23, Joseph Grasemann, soukenický mistr, 73 let, příčina smrti sešlost věkem.

a opatřeny komentářem, jenž odhaluje okruh autorových zájmů (odborné zájmy, kontakty s přáteli a se známými v Krnově a okolí), které umožňují jeho identifikaci s romanticky orientovanou přírodovědou, reprezentovanou německými a rakouskými autoritami, které jsou v textu zmiňovány, a vlastními pozorováními přírodních jevů, a dále s elitami rodící se občanské společnosti v českém Slezsku.

Klíčová slova: Slezsko české, Krnov, *biedermeier*, *Spatzier*, Johann Nepomuk, přírodověda, dějiny

SUMMARY

LANDWIRTSCHAFTS-KALENDER (1833) AS THE IMAGE OF INTELLECTUAL AND PRIVATE INTERESTS: THE EXAMPLE FROM BOHEMIAN SILESIA

The study identifies footnotes included in the agricultural calendar published by the Moravian-Silesian Society for Advancement of Agriculture in Brno. On the basis of many features, it has been found out that the owner of the calendar and the author of notes was Johann Nepomuk Spatzier, who practiced in Krnov, a natural scientist and historian from the 1830s to the 1880s, one of the founders of local history in Bohemian Silesia. Notes are transcribed and followed by a comment which reveals author's interests (professional interests, contacts with friends and acquaintances in Krnov and its surroundings). They enable his identification with a romantically oriented natural science represented by German and Austrian authorities which are mentioned in the text, then observing natural phenomena themselves, and also with elites arousing from the civic society in Bohemian Silesia.

Keywords: Bohemian Silesia, Krnov, *Biedermeier*, Johann Nepomuk Spatzier, natural science, history

Translated by Mgr. Hana Ferencová

Mgr. Zdeněk Kravar, Ph.D.
Slezské zemské muzeum
Oddělení historického výzkumu – Slezský ústav
Nádražní okruh 31
746 01 Opava
Česká republika
e-mail: kravar@szm.cz

doc. PhDr. Pavel Šopák, Ph.D.
Slezské zemské muzeum
Oddělení historického výzkumu – Slezský ústav
Nádražní okruh 31
746 01 Opava
Česká republika
e-mail: sopak@szm.cz